

Діяльність Клубу «Родина» у 1912 – 1920-у роках.

“В настоящий момент украинская национальная работа временно ослабла, так как недавно закрыт был их клуб. Но на его место сей час же был открыт новый, под названием “Родина” – саме так поліційні органи охарактеризували діяльність новоствореної установи у «Огляді революційних настроїв у Києві» 1912 р. Відкритий 1908 р. Київський український клуб одразу став осередком національного життя Наддніпрянщини. Це не залишилось непоміченим з боку влади та призвело до ліквідації Клубу в 1912 р. Втім українські діячі, що ним опікувалися, ретельно «підготувалися» до його закриття, на той момент вже було створено нову установу, з промовистою назвою «Родина». І саме вона у наступні 8 років стала центром українського руху. Звичайно, діяльність установи не обмежувалась культурно-просвітницькою роботою, яка була зазначена у Статуті. На той час (не лише в Києві, а на теренах всієї Російської імперії) розповсюдженою формою конспірації був клуб. На початку двадцятого століття відбувалося відкриття великої кількості клубів з різною тематичною спрямованістю, розрахованих на різні соціальні групи населення. Установи діяли легально, були офіційно зареєстровані у “Губернском по делах об обществах и союзах Присутствии”, за своїми статутами мали на меті культурно-просвітницьку діяльність. Насправді, більшість таких організацій перетворювалась на нелегальні політичні осередки, замінюючи собою конспіративні квартири та явочні місця. Особливо корисними вони були коли з’являлася потреба у великих зібраннях, які найчастіше проходили під виглядом вечірок та урочистостей. Не винятком став і клуб «Родина», на базі якого проводилися зібрання Товариства українських поступовців, обговорювалися питання громадського та мистецького життя. Вже на початку Першої світової війни, під час пожвавлення національно-визвольних тенденцій, починається активніша співпраця між українськими діячами, які все частіше звертаються до клубу. Важливо відмітити й той факт, що 1914 року розпочалося масове закриття будь-яких національних осередків. Клуб «Родина» продовжив існувати. Цьому сприяло кілька фактів. Перше – назва, що російською мовою читалась «Родина» (тобто – батьківщина). Не менш важливою була й його благодійна діяльність - відкриття у його приміщенні «Шпиталю № 9», проведення зібрань дамських комітетів по допомозі дітям-біженцям. Незважаючи на заборони українських зібрань, в дитячих притулках і в так званому «українському лазареті», час від часу вдавалося проводити мистецькі заходи, відзначати роковини Т. Г. Шевченка. В період I світової війни в клубі

організовувались благодійні вечори, концерти, проводились лекції, відбувались постановки українських п'єс.

1917 року, в стінах клубу «Родина» вперше пролунала звістка про зречення Миколою II престолу, відбулися перші зібрання національних політичних сил, була підготована перша українська демонстрація, а 20 (7) березня, було утворено Українську Центральну Раду. Ось як це описала в спогадах «Перші хвилини» голова клубу, Л. М. Старицька-Черняхівська: "На чергове засідання Українського Товариства Допомоги Жертвам Війни зібралось, вважаючи на страшну неgodу, небагато членів. Засідання провадилось мляво. Коли це вчувся телефонний дзвоник і до телефону попрохано голову Українського Клубу . Зхвильований економ клубу переказував по телефону, що в клубі зібралася група молоді (не членів клубу), що говорять про те, що почалася революція, що вони призначили тут засідання і т. и. Економ, не знаючи, що чинити, прохав голову клубу найшвидче прибути до клубу. Звістка була така несподівана, що всі присутні вирушили разом з головою. На дворі лютувала заверюха, вітер шарпав поли, бив в обличчя мокрим снігом, тяжко було йти, але того ніхто не заважав.

В Українському Клубі, що містився тоді на розі Великої Волод[имирської] вул[иці] , проти Золотої Брами, зустріли голову і приб[увших] з ним вже на порозі економ клубу і черговий старшина Віктор Дмитрієвич Петрушевський, розстріляний більшовиками в Травні 1919 р.

На той час всі верхні хати клубу були зайняті українським лазаретом, сам клуб містився лише в 4ох нижніх хатах. Хати Клубу мали незвичайний вигляд: не вважаючи на пізню пору в велику залю входили і виходили групи молоді, всі були схвильовані, говорили голосно, чулось фразу, що сталось щось надзвичайне. "В чім справа"? Петрушевський пояснив, що одержано неймовірну, але певну, звістку з залізодорожніх кол і запросив всіх в маленький кабінет клубу. Виявилось, що та звістка то був перший приказ по залізницях. Вражіння цієї звістки було надзвичайне. Ще не відомо було остаточно, що сталось, але враз почувся хід кроків історії і важкий удар годинника епохи. Ту-ж хвилину присутніми вирішено було скликати на завтра зібрання представників всіх українських організацій і всіх українських громадян. Це був перший наказ нового життя України.

Другого дні, 29 Лютого, зібралися в тісних залах Укр[аїнського] Клубу представники всього українськ[ого] громад[янства], молодь, жіноцтво інтелігенція і робітництво, представники всіх партій. Звістка вже облетіла все місто: неймовірне стало дійсністю.

Люде прибували й прибували. Од натовпу пара стояла в хатах і тьмяно сяло електричество, але на те ніхто не вважав, всі говорили шпарно, радісно, всі

світилися якоюсь надзвичайною радістю, як вогненні язички по сухій соломі перелітали радісні звістки. Не казка, не казка, дійсність!».

Того ж року, після розпаду ТУПу і створення партії соціалістів–федералістів, стіни організації стали офіційною штаб-квартирою київського осередку УПСФ. На засіданнях партії вирішувалися нагальні питання того часу, такі як земельне, селянське, питання зовнішньої політики, питання федерації з Росією, лінія українських партій за часів гетьманату та питання позапартійної консолідації свідомого українського громадянства, на базі політичного клубу (роль якого тривалий час виконувала дана установа), обговорювалася тема соборності України. 1917 року при клубі діяли інші, просвітницькі організації: Педагогічне товариство, „Копійка на рідну школу”, продовжували відбуватися широкі зібрання Просвіт, було проведено з’їзд представників різних національностей. Продовжували проходити мистецькі вечори, лекції, дитячі свята, а найбільше -- танцювальні вечірки. За часів гетьманування П. Скоропадського, клуб «Родина» переїхав до нового приміщення на Пушкінській, 1. На урочисте відкриття прибув гетьман Скоропадський. Пізніше, у власних спогадах він писав: “В мае месяце мне пришлось поехать на открытие украинского клуба. Был концерт. После концерта ужин. В это первое мое появление я был удивлен тем теплым приемом, который мне был оказан. Писательница Черняховская сказала очень милое приветствие. Я говорю, что был очень удивлен этим приемом, так как там собирались наиболее «щырые» украинские деятели, которые вообще имели повод сомневаться в том, что я был их ориентации...». За часів гетьманування Павла Скоропадського, керівництво Клубу започаткувало культурологічний вечори з демонстрацією «кінематографічних вистав». Відбувалася вечори з танцювальними програмами, могли доповнюватись тематичними лекціями, демонструвались кінофільми, серед них – хроніка про Гетьмана Скоропадського («Відкриття Народного Університету за присутності Гетьмана Скоропадського», «Пан гетьман у себе в саду», «Пан гетьман в Берліні», документальні фільми українського виробництва, Німецька та австрійська кінохроніка. З художніх картин – роботи популярного німецького режисера Джоє Майя «Жертва», «Цупкі обійми фатуму», кінокартини за участю популярних європейських акторок Поли Негрі, Асти Нільсен. Як правило такі вечірки відвідувала різноманітна публіка, на них збирались січові стрільці, військовослужбовці, представники української інтелігенції, студенти, учні старших класів гімназій, державні діячі, комерсанти, банкіри. Для виступів у Клубі «Родина» запрошували також діячів Німецького театру. 1918 року, у стінах Клубу родина розпочала діяльність «Всеукраїнська професійна спілка діячів театрального мистецтва», з’їзд в справі художньої освіти та виховання, з’їзд діячів українського пластичного мистецтва, 1 всеукраїнський кооперативний з’їзд, засідання

всеукраїнської спілки лікарів. Після вибухів на Звіринці в клубі «Родина» проходили вечори по зібранню коштів на користь потерпілих від вибухів. Продовжував, хоч і з перервами, свою діяльність клуб до 1920 року. Одною з найгучніших подій того часу (23 травня), був урочистий вечір з бенкетом на честь прибуття до Києва прибув С. Петлюри. Символічно, з встановленням радянської влади і втратою надії на створення Української держави припинив існування і Клуб «Родина».

Отже, Київський український клуб (згодом – «Родина») протягом 12 років був місцем консолідації української інтелігенції різних політичних напрямків та угруповань. І які б не виникали суперечки на політичній ниві всіх їх об'єднувало прагнення до створення української держави, а спільною платформою для всіх стала культурна нива, яка тривалий час була основою національної самоідентифікації.